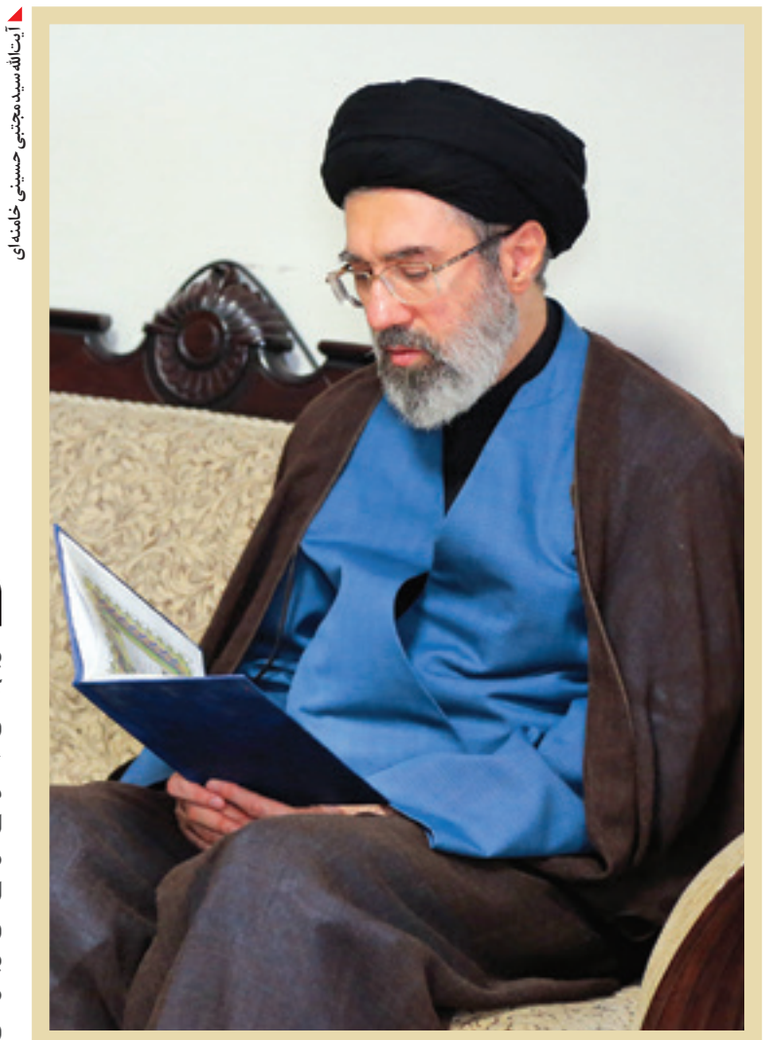

آیت‌الله سید مجتبی حسینی خامنه‌ای

سمانه صادقی

بی‌تردید انتخاب عالم مجاهد حضرت آیت‌الله سید مجتبی حسینی خامنه‌ای به عنوان سومین رهبر انقلاب اسلامی در یک ماه گذشته، در زمره نقاط عطف وقایع جاری و منشأ رویدادها و تحولات بعدی خواهد بود. در گفت‌وشنود پی‌آمده دکتر موسی فقیه حقانی، تاریخ‌پژوه و سیاست‌پژوهِ معاصر، به بسترها و پیامدهای این گزینش تاریخی پرداخته و دیدگاه‌های خود را در این‌باره بیان داشته است. امید آن که علاقه‌مندان را مفید و مقبول آید.

همانگونه که استحضار دارید، مجلس خبرگان رهبری در شامگاه ۱۷ اسفند ۱۴۰۴، حضرت آیت‌الله سید مجتبی حسینی خامنه‌ای را به عنوان جانشین حضرت آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای، قائد شهید انقلاب اسلامی برگزید. از دیدگاه شما به رویداد مهم و تاریخ ساز از کدامین جنبه‌ها باید نگریست و آن را تحلیل کرد؟

در آغاز شهادت رهبر عظیم‌الشان انقلاب اسلامی، فرماندهان دلاور نظامی و جمعی از مردم عزیز کشورمان را تسلیت عرض می‌کنم و امیدوارم این رویدادهای تلخ و جانگداز، زمینه‌ساز یک پیروزی بزرگ و تاریخی برای این مرز و بوم باشد؛ همانگونه که تاکنون بوده است. همانطور که اشاره کردید، مجلس خبرگان رهبری در یک اقدام انقلابی و در شرایطی سومین رهبر جمهوری اسلامی را انتخاب و معرفی کرد که کشور ما به‌شدت مورد هجوم استکبار جهانی بود. حتی مراکز و دفاتر مجلس خبرگان رهبری در شهر قم، به شدت بمباران شده بود و دشمن سعی داشت تا از تشکیل جلسه برای تعیین رهبری جلوگیری کند. از سوی دیگر با شهادت حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، رهبر عزیز و مجاهدمان، علناً خلأ رهبری در کشور احساس می‌شد و طبعاً انتظار می‌رفت در اسرع وقت، رهبری جدید انتخاب و به مردم معرفی شود. این موضوع، از چند جنبه می‌تواند مورد توجه و واکاوی قرار گیرد.

اولین جنبه‌ای که می‌توان به آن توجه کرد، این بود که برای اولین بار در تاریخ انتخاب رهبر از سوی مجلس خبرگان رهبری، یک اتفاق بسیار مهم و جالب توجه رخ داد. پیش‌تر در مقطع انتخاب قائد شهیدمان در ۱۴ خرداد ۱۳۶۸، مردم منتظر بودند خبرگان طی جلسه یا جلساتی که برگزار می‌کنند، رهبر را معرفی کنند و پس از معرفی ایشان نیز - که بهترین گزینه برای جانشینی حضرت امام خمینی(ره) بودند، تبعیت خود را از رهبر جدید اعلام کردند. اما اتفاق خاصی که در انتخاب سومین رهبر جمهوری اسلامی افتاد؛ این بود که مردم علاوه بر نمایندگان‌شان در مجلس خبرگان که با دقت و وسواس تلاش کردند وظیفه انتخاب رهبر را در آن شرایط بحرانی به انجام برسانند و رهبر جدید را انتخاب و به آنان معرفی کنند، خودنیز در میادین و خیابان‌های سراسر کشور، رهبری آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای را مطالبه می‌کردند! عجیب است که هم مجلس خبرگان و هم مردم، به یک نتیجه واحد رسیدند و این اتفاق مهمی بود. انتخاب رهبر از دو کانال که هر دو کانال نیز به مردم برمی‌گشت و به انتخاب آنان تکیه داشت.

جنبه تحسین‌برانگیز دیگری که می‌توان در این‌باره مورد اشاره قرار داد؛ تودهنی محکمی بود که در خصوص دخالت در امور داخلی ایران در موضوع انتخاب رهبری و برای دومین بار، به بیگانگان زده شد! پس از رحلت حضرت امام(ره)، توقع بیگانگان این بود که فردی روی کار بیاید که پیرو بنیانگذار جمهوری اسلامی نباشد و راه ایشان تداوم نیابد. حتی برداشت آنان از شرایط ایران این بود که نظام جمهوری اسلامی ایران پس از رحلت امام دچار چالش‌های جدی و وارد روندی فرسایشی خواهد شد و رو به نابودی خواهد رفت، ولی آن انتخاب تاریخی و به جا باعث شد، جمهوری اسلامی نه‌تنها دچار چالش جدی نشود؛ بلکه با قدرت بیشتری به راه خود ادامه دهد. پس از شهادت حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای نیز این جسارت و گستاخی دشمن، به‌مراتب بیش از دفعه قبل تکرار شد و او با صراحت اعلام کرد باید در تعیین رهبری ایران نقش داشته باشد! او بر انتخاب گزینه‌ای تأکید داشت که مطابق میل و سلیقه آنها رفتار کند! متأسفانه جریاناتی در داخل کشور نیز این شائبه را تشدید کردند که این اتفاق می‌تواند با دخالت خارجی در کشور صورت گیرد...!

پیش از پیروزی انقلاب اسلامی و دست کم در بازه زمانی تاریخ معاصر، فرایند انتخاب حاکمان و شاهان ایران، تا چه حد با دخالت و اعمال نفوذ دول خارجی انجام می‌شد؟

این مسئله درخور یک گفت‌وشنود تفصیلی است اما اجمالاً باید گفت ما به‌طور غیرمستقیم در دوره قاجار و به‌طور مستقیم در دوره پهلوی، شاهد دخالت بیگانگان در انتخاب حاکمان بودیم؛ اتفاق بسیار بدی که مخصوصاً در دوره پهلوی، ایران را وارد یک دوره تاریک ۵۷ ساله از وابستگی و مستعمره بودن کرد. بر همین اساس، ترامپ دلقک گمان می‌کرد در شرایط کنونی نیز می‌تواند در بحث تعیین رهبری ایران دخالت کند. اما انتخاب آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای، تودهنی محکم و به‌هنگامی بود که مجلس خبرگان رهبری و البته ملت انقلابی ایران به استکبار جهانی زدند، تا بفهمد این ملت نه‌تنها در خصوص تعیین رهبر که در هیچ موضوع دیگری از جمله موضوع هسته‌ای، اجازه دخالت به این فرد لُمپن و جنایتکار را نخواهد داد.

باز تاب‌های فرامرزی و جهانی انتخاب سومین رهبر انقلاب اسلامی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

اتفاقاً یکی از جنبه‌هایی که باید به آن توجه کرد، حیرت جهانیان از این انتخاب بزرگ و تحسین‌برانگیز بود؛ انتخابی صحیح که تداوم راه امامین انقلاب اسلامی را تضمین کرد و نشان داد، بیگانگان و دشمنان ایران عزیز و سرافراز، باید توهم پایان دوران خمینی و خامنه‌ای را با خود به گور ببرند. این انتخاب به دنیا ثابت نمود ملت ایران نه‌تنها در مبارزه با سلطه‌طلبی دشمنان پا پس نکشیده، بلکه با قدرت و اقتدار بیشتری بر تداوم راه امامین انقلاب اسلامی اصرار دارد و ان‌شاءالله این گزینش، کشورمان را به سوی قله‌های پیروزی و فتح و ظفر رهنمون خواهد شد؛ همانگونه که رهبر شهید ما پیش‌تر وعده آن را داده بودند. با انتخاب یک رهبر بسیجی و شجاع از سوی مجلس خبرگان رهبری، خط بطلانی بر اهداف و طرح‌های شوم استکبار جهانی و جریان‌ساز شکار داخل کشور کشیده شد. یک بسیجی فردی است که به هیچ‌وجه سلطه کفار و بیگانگان را نمی‌پذیرد. به خاطر داریم که رهبر شهید ما، هنگامی که می‌خواستند فرزند عزیز خود را وصف کنند، از ایشان به‌عنوان یک «بسیجی» یاد می‌کردند. آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای، حقیقتاً یک بسیجی است؛ که هم در میدان نبرد هشت ساله و هم در سال‌های پس از آن، این خصلت خویش را حفظ کرده و واقعاً شایسته این وصف است. معضلی که ملت بزرگ ایران پس از جنگ‌های روسیه و انگلستان علیه ایران در دوره قاجار با آن مواجه شده بود، روی کار آمدن رجال مرعوب در کشور نسبت به قدرت‌های بیگانه بود که نمی‌توانستند در مقابل زیاده‌خواهی‌های بیگانگان ایستادگی کنند. به عبارت دیگر دول زیاده‌خواه و استعمارگر، آنها را به استیصال کشانده بودند. در دوره پهلوی نیز رجال حکومت اساساً وابسته به بیگانگان بودند و توقع ایستادگی از آنان، امری نابجا به شمار می‌رفت. اما در دوره جمهوری اسلامی، هر سه رهبر ما یعنی حضرت امام خمینی، شهید آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای و نیز آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای؛ به‌عنوان رهبران بسیجی هرگز وا نمی‌دادند و نمی‌دهند، در برابر استکبار جهانی سر خم نکرده‌اند و نمی‌کنند و بر آرمان‌های انقلاب و شهدا پافشاری کرده و خواهند کرد. بنابراین از نظر استکبار جهانی، این بدترین انتخاب و از نظر ملت بزرگ ایران، امت بزرگ اسلامی و مستضعفانِ سراسر جهان، بهترین انتخابی بود که امکان تحقق داشت.

با عنایت به شناختی که از آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای دارید، قدری از ویژگی‌ها و امتیازات ایشان بگویید؟

در جمهوری اسلامی، رهبری باید بر فقه شیعه مسلط و حائز درجه اجتهاد باشد. سومین رهبر ما که تربیت‌شده حوزه پرافتخار قم هستند، هم آموزه‌های فقهی، اصولی و در نگاه کلان‌تر دینی را در محضر پدر بزرگوارشان آموخته‌اند و هم در محضر مراجع و اساتید بزرگ و برجسته حوزه علمیه قم، سال‌ها تلمذ کرده‌اند و دارای مقام اجتهادند و به‌عنوان استادی زبده، شاگردان بسیاری را تربیت کرده‌اند. هوشمندی، آگاهی به زمانه و قدرت تصمیم‌گیری قاطع، در آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای تعین و بروز فراوانی دارد.

به خاطر داریم رهبر شهید ما، هنگامی که می‌خواستند فرزند عزیز خود را وصف کنند، از ایشان به‌عنوان یک «بسیجی» یاد می‌کردند. آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای، حقیقتاً یک بسیجی است؛ که هم در میدان نبرد هشت ساله و هم در سال‌های پس از آن، این خصلت خویش را حفظ کرده و واقعاً شایسته این وصف است. یک بسیجی فردی است که به هیچ‌وجه سلطه کفار و بیگانگان را نمی‌پذیرد و به خود اتکایی کاملاً پایبند است

«بسترها و پیامدهای انتخاب سومین رهبر انقلاب اسلامی» در گفت‌وشنود با دکتر موسی فقیه حقانی

با انتخاب شایسته خبرگان سازشکاران داخلی به بن‌بست خوردند

اصولاً توصیه رهبر شهید به فرزندان‌شان، اولویت‌دادن به کسب دانش دینی و حوزوی بود. فرزند ارجمند ایشان نیز که جدیت در تحصیل را با استکبار ستیزی و خدمتگزاری همراه کرده بودند؛ این مهم را به‌طور کامل و شایسته محقق ساخته‌اند. یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های رهبر در جمهوری اسلامی ایران، پاکدستی و سلامت مالی اوست که در هر دو رهبر پیشین و نیز سومین رهبر جمهوری اسلامی، به‌طور کامل وجود داشته و یکی از دلایل انتخاب ایشان از سوی خبرگان نیز همین امر بوده است. آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای در پرتو هدایت و تربیت رهبر شهید، به ساده‌زیستی خو گرفته‌اند و حداقل بیش از ۴۷ سال است که این سبک زندگی را در پیش گرفته و هرگز به زرق و برق دنیا توجه نداشته‌اند. وقتی به تعبیر خود ایشان، اساس البیت منزل پدری‌شان در یک وانت جمع می‌شود؛ طبیعی است که فرزندان نیز بنا به تأکیدات پدر شهیدشان، هرگز به سوی زندگی پرزرق و برق نرفته و نخواهند رفت و این مهم، سیره عملی امامین انقلاب را تداوم می‌بخشد. سلامت مالی، یکی از خصوصیات مهمی است که رهبر شهیدمان نیز برای انتخاب رهبر بر آن تأکید داشتند. زیرا شرط رهبر شهید از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی و مخصوصاً پس از رسیدن به مقام رهبری این بود که نزدیکان‌شان در فعالیت‌های مالی و اقتصادی دخالت نداشته باشند و رعایت آن در وجود رهبر سوم انقلاب، تعین بسیار بالایی دارد. در زندگی آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای، هیچ نقطه ضعفی در این زمینه وجود ندارد.

شجاعت و صلابت، از ویژگی‌های ضروری رهبری در قانون اساسی کشور و نظام اسلامی ماست که در وجود سومین رهبر انقلاب تبلور یافته است. ایشان با روحیه‌ای بسیجی، میراث‌دار ۴۷ سال تجربه حکمرانی و گفتمان‌سازی امامین انقلاب هستند. این تجربه گرانبها و رجوع به آرا و نظرات سلف خود، به رهبر سوم این امکان را داده است که با قاطعیت، صلابت و قدرت بیشتری، کاروان انقلاب اسلامی را به سوی قله‌های پیروزی هدایت کنند. ایشان به نحو شایسته و مطلوبی، بر تاریخ و سبک حکمرانی امامین انقلاب تسلطِ کامل دارند. ۴۷ سال ارتباط نزدیک و مستمر با تحولات تاریخ انقلاب اسلامی، حضور در جبهه‌های جنگ در دوران دفاع‌مقدس و همچنین کانون تصمیم‌گیری‌های مهم سیاسی در دوره رهبری حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، از ویژگی‌های مهم آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای است که در کنار رجوع به گفتمان امامین انقلاب، از ایشان فردی کارآزموده در عرصه حکمرانی و رهبری قاطع و باصلابت ساخته است. ان‌شاءالله کشور از این ویژگی و ظرفیت، برای رسیدن به پیروزی‌های بزرگ و فتح قله‌های بلند پیشرفت بهره‌مند خواهند شد.

به «زمان آگاهی» رهبر جدید انقلاب اسلامی اشاره کردید. لطفاً در این زمینه، قدری توضیح دهید؟

آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای همانگونه که از رهبر یک جامعه اسلامی انتظار می‌رود، با رجال سیاسی، جریانات فکری و عملی داخلی، منطقه‌ای و جهانی و نیز اتفاقاتی که در طول ۴۷ سال گذشته در کشور رخ داده، آشنایی کافی دارند و این امر می‌تواند در اداره بهتر امور کشور و هدایت آن به سوی پیشرفت و پیروزی از سوی ایشان، بسیار مثمر ثمر واقع شود. رهبری می‌بایست توانایی رساندن کشور به قله‌های پیشرفت و عظمت را داشته باشد و بتواند این ملت را تا رسیدن به تمدن نوین اسلامی هدایت کند. لازمه این اتفاق، باور به بنیان‌های فکری و عقیدتی انقلاب اسلامی، باور به پیروزی‌هایی که تا کنون کسب کرده‌ایم، آشنایی با راه پرپیچ و خم مقابله با توطئه‌های استکبار جهانی و نیز ظرفیت‌های عظیم کشور و ملت بزرگ ایران است. همچنین ایمان به این مسیر، شجاعت تصمیم‌گیری با تکیه بر ظرفیت‌های علمی، عملی و همچنین بسترهایی که امامین انقلاب ایجاد کرده‌اند و ایمان به نصرت‌های الهی، ویژگی‌هایی هستند که به‌طور شایسته‌ای در آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای وجود دارند و می‌توانند ایشان را در رساندن کشور به جایگاه درخور و بایسته خویش یاری کنند. از این رو، به سومین رهبر انقلاب اسلامی ایران - که با انتخاب شایسته‌ای از سوی خبرگان رهبری سکان‌دار نظام اسلامی شده اند- تبریک و لبیک می گوییم و برای این بزرگوار دعای توفیق و نصرت داریم.

۴۷ سال ارتباط نزدیک و مستمر با تحولات تاریخ انقلاب اسلامی، حضور در جبهه‌های نبرد در دوران دفاع‌مقدس و همچنین کانون تصمیم‌گیری‌های مهم سیاسی در دوره رهبری پدر از ویژگی‌های مهم آیت‌الله سید مجتبی خامنه‌ای است که از ایشان فردی کارآزموده در عرصه حکمرانی و رهبری قاطع و باصلابت ساخته است. ایشان به نحو و مطلوبی، بر تاریخ ایران و سبک حکمرانی امامین انقلاب تسلط دارند

دکتر موسی فقیه حقانی

پیشخوان

درنگی در خاطرات رهبر شهید انقلاب اسلامی از سیره فردی و اجتماعی پدر

«روایت آقا» به مثابه نسخه‌ای از اخلاق عملی

نیما احمدپور

اثر تاریخی- اخلاقی «روایت آقا»، شامل خاطرات قائد شهید امت اسلامی، حضرت آیت‌الله العظمی سید علی خامنه‌ای از پدر بزرگوارش، زنده‌یاد آیت‌الله سید جواد خامنه ای، در زمره آثار جذاب و خوشخوانی بود که در سال گذشته از سوی انتشارات انقلاب اسلامی وابسته به دفتر حفظ و نشر آثار رهبر شهید، نشر یافت و روانه بازار کتاب شد. تارنمای ناشر در تبیین مضمون این اثر، به نکات پی آمده اشارت برده است:«ارتباط رهبر معظم انقلاب با پدرشان، یکی از الگوهای بی‌نظیر تربیت دینی، اخلاقی و معنوی در تاریخ معاصر ایران است. احترامی که ایشان نسبت به پدرشان قائل بودند، نقش عمیقی در شکل‌گیری شخصیت علمی، اخلاقی و رهبری ایشان ایفا کرد که شرحی از آن در کتاب «روایت آقا» منتشر شده است. یکی از ابعاد کمتر مورد توجه در زندگی شخصی آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی، نحوه ارتباط ایشان با پدرشان، مرحوم آیت‌الله سیدجواد خامنه‌ای است. این رابطه، سرشار از ادب، احترام، محبت و آموزه‌های تربیتی عمیق دینی و اخلاقی بود و در ساخت شخصیت مقام معظم رهبری، تأثیر انکارناپذیری داشت. آیت‌الله سیدجواد خامنه‌ای عالمی برجسته و پارسایی پرهیزکار بود که زندگی بسیار ساده و زاهدانه‌ای داشت. ایشان از مراجع نجف و علمای طراز اول حوزه‌مشهد بهره برده بود و در دوران زندگی‌اش، هیچ‌گاه به دنبال موقعیت اجتماعی یا مادی نبود. زندگی او با کمترین امکانات اداره می‌شد و همواره به زهد، قناعت و صداقت معروف بود. این سبک زندگی، تأثیر عمیقی بر تربیت فرزندانش، به‌ویژه آیت‌الله سید علی خامنه‌ای گذاشت. رهبر معظم انقلاب در بسیاری از بیانات خود، به نقش مهم پدرشان در شکل‌گیری شخصیت اخلاقی، علمی و سیاسی‌شان اشاره کرده‌اند. ایشان همواره از پدر به‌عنوان فردی دقیق، با تقوا، دارای انس با قرآن و سخت‌گیر در امور تربیتی یاد می‌کنند. از نظر معظم‌له، پدرشان الگویی از یک عالم ربانی بود که نه‌تنها فرزندانش، بلکه اهالی محله و طلبه‌های حوزه نیز از روش و منش او تأثیر می‌گرفتند. آیت‌الله سیدجواد خامنه‌ای با وجود این‌که در مسائل سیاسی اهل جنجال و حضور علنی نبود، اما روحیه انقلابی و ضداستبدادی داشت و فرزندانش در این فضا رشد کردند. مخالفت پدر با رژیم پهلوی و لباس متحدالشکل رضاخانی، حمایت او از علما و مراجع مبارزی چون حضرت امام خمینی(ره) و نوع تحلیل‌های سیاسی او، بر ذهنیت رهبر انقلاب اثر گذاشت. خانه پدری آیت‌الله خامنه‌ای، یکی از ساده‌ترین خانه‌های مشهد بود و حتی در دوران ریاست‌جمهوری آیت‌الله خامنه‌ای، هیچ تغییری در منزل پدری ایشان ایجاد نشد. این نگاه باعث شد، رهبر انقلاب نیز در طول عمر خود، همواره ساده‌زیستی را پیشه کنند؛ برخلاف بسیاری از شخصیت‌های سیاسی که پس از به قدرت رسیدن دچار تجمل‌گرایی می‌شوند، سبک زندگی رهبر انقلاب همواره یادآور همان خانه ساده‌دوران کودکی‌شان باقی مانده است. پدر آیت‌الله خامنه‌ای اهل نماز شب، تلاوت قرآن و عبادات شبانه‌روزی بود. رهبر معظم انقلاب اسلامی در سخنرانی‌ها بارها گفته‌اند که انس با قرآن و محبت به اهل‌بیت (ع) را از پدر آموخته‌اند و این تربیت معنوی باعث شده معظم‌له نه‌تنها در نهایی نیز پیش از انتشار به رؤیت و تأیید معظم‌له رسیده است. این کتاب شامل روزگار جوانی آیت‌الله سیدجواد خامنه‌ای، آشنایی و ازدواج پدرومادر رهبر معظم انقلاب، ارتباط پدر رهبر انقلاب با حوزه‌های علمیه به ویژه حوزه نجف، سبک زندگی آیت‌الله سیدجواد خامنه‌ای، مدل مواجهه پدر رهبر انقلاب با مسائل سیاسی و در نهایت نوع رابطه مقام معظم رهبری با پدر خود است که جمعاً شامل شش فصل است و در آخر کتاب نیز عکسایی از دوران زندگی ایشان منتشر شده است...».

اوایل دهه ۶۰. رهبر شهید انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای در کنار پدرش زنده‌یاد آیت‌الله سیدجواد خامنه‌ای

در پایان این معرفی، بازخوانی بخش‌هایی از این خاطرات خواندنی به هنگام می‌نماید. رهبر شهید انقلاب در بخش‌های پی‌آمده، به تبیین دو عنصر زهد و نفرت از حاکمیت پهلوی در منش پدر پرداخته‌اند:«یکی از خصوصیات بارز زندگی آقا زهد بود؛ یعنی آقا از اینکه زندگی را توسعه بدهد و حتی یک ذره بوی تجمل در زندگی‌شان پیدا شود، گریزان بود. خیلی از این کارهایی هم که گاهی مخالفت می‌کرد؛ مثل خرید چراغ گردسوز، یا برق کشیدن برای خانه، به خاطر همین بود. می‌گفت: اینها زیادی‌های زندگی است. این خصوصیت پدرم، در خانه به همه منتقل می‌شد؛ به مادرم هم منتقل شده بود و ایشان به زندگی مرفه، بی‌رغبت و بی‌اعتنا بود. من هروقت فکر می‌کنم، می‌بینم نظیر این را در کمتر کسی دیده‌ام و به نظرم همه باید این حالت را تمرین کنیم... دید آقا مثل اغلب علمای شیعه امامیه نسبت به دستگاه پهلوی، دید بغض و نفرت بود؛ به خصوص که دوران پهلوی را دیده و گذرانده بود و آن سختی‌ها را چشیده بود. آقا با دستگاه سلطنت و حکومت و پهلوی، خیلی بد بود. وجه این بغض هم، دینی بود و هیچ‌جنبه سیاسی نداشت؛ یعنی از نظر آقا، آنها بی‌دین و فاسق و فاجر و ظالم بودند، لذا از آنها بدشان می‌آمد...».